

Özgün Makale (Nitel Araştırma)

Unique Article (Qualitative Research)

Geliş Tarihi – Submitted: 14.07.2021

Kabul Tarihi – Accepted: 24.09.2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

Lotfi, S., Meydan, S. & Yüksek, N. (2021). Geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocukların uyum sürecine yönelik bir araştırma: İstanbul örneği. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 21 (2), 160-187.

Doi: <https://doi.org/10.54961/uobild.971401>

**GEÇİCİ KORUMA ALTINDA BULUNAN SURİYELİ ÇOCUKLARIN UYUM
SÜRECİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: İSTANBUL ÖRNEĞİ**

Sayra LOTFİ¹

Selda MEYDAN²

Nazire YÜKSEK³

ÖZET

Suriye’de başlayan halk isyanlarının 2011 yılından itibaren çatışmalara dönüşmesi çocukları, aileleri ile birlikte ülkelerinden göç etmeye zorlamıştır. Bu noktada Suriyeli çocukların göç sonrası içerisinde buldukları sosyal çevreye yönelik sosyal uyum süreçlerinde sorunlar yaşadığı ve gelecek yaşamlarından beklentilerinde değişimlerin olduğu görülmektedir. Buradan hareketle araştırmada nitel yöntem tercih edilmiş ve araştırmancının çalışma grubunu, İstanbul’da bulunan bir ortaokulda öğrenim gören 15-17 yaş aralığında 20 Suriyeli çocuk oluşturmuştur. Araştırmancının verileri, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile toplanarak sağlanmıştır. Araştırmancının bulguları

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Bölümü, e-posta: slotfi@medipol.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3352-0152

² Öğr. Gör., İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Sosyal Hizmet, e-posta: smeydan@medipol.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1713-6265 (İletişim Yazarı)

³ Sosyal Çalışmacı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, e-posta: yuksek.nazire@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8463-3224

incelendiğinde çocukların yaşadıkları birtakım farklılıklar nedeniyle sosyal uyum durumlarının olumsuz geliştiği görülmektedir. Bu durum onlarda korku ve kaygı duygusunun devam etmesine yol açmaktadır. Çocukların gelecek beklentileri arasında en çok savaşın sona ermesi ve kendi ülkelerine geri dönme umutlarının varlığı yer almaktadır. Sonuç olarak, araştırma verilerinden Türkiye’de yaşamını devam ettiren Suriyeli çocukların burada kalmaya devam ettiği sürelerde sosyal uyum durumlarının iyileştirilmesine ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu nedenle politikaların bu perspektiften oluşturulması önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası göç, geçici koruma, Suriyeli çocuk, sosyal hizmet.

A RESEARCH ON THE ADAPTATION PROCESS OF SYRIAN CHILDREN UNDER TEMPORARY PROTECTION: THE CASE OF ISTANBUL

ABSTRACT

The popular uprisings that started in Syria turned into conflicts as of 2011, forcing children to immigrate from their country with their families. At this point, it is seen that Syrian children have problems in their social adaptation processes towards the social environment they are in after migration and there are changes in their expectations from their future lives. From this point of view, the qualitative method was preferred in the research and the study group of the research consisted of 20 Syrian children between the ages of 15-17 who were studying in a secondary school in Istanbul. The data of the research were collected by semi-structured interview method. When the findings of the research are examined, it is known that the social adaptation status of children develops negatively due to some differences they experience. This situation leads to the continuation of the feeling of fear and anxiety in them. Children's expectations for the future include the end of the war and the hope of returning to their own country. As a result, it is seen from the research data that there is a need to improve the social cohesion of Syrian children living in Turkey during their stay here. Therefore, it is important to create policies from this perspective.

Keywords: International migration, temporary protection, Syrian child, social work.

GİRİŞ

Günümüzde küreselleşme olgusu ile birlikte dünyanın giderek daha bağlantılı hareket etmesi, uluslararası göçü dünyanın neredeyse her köşesine dokunan bir gerçeklik haline getirmiştir. İnsanlar kimi zaman iş, fırsat, eğitim ve yaşam kalitesi arayışı ile göç ederken kimi zaman da çatışma, yoksulluk, eşitsizlik ve şiddet gibi nedenlerden dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalmaktadırlar. Siyasi, insani, ekonomik ve çevresel nedenlerle yaşanan bu nüfus hareketliliği, sağlık ve eğitime erişememe, insan hakları ihlali, ayrımcılık, dil ve kültürel engeller gibi çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. Türkiye sahip olduğu jeopolitik konumu ve tarihi geçmişi sebebiyle geçmişten bugüne her zaman yoğun bir göç hareketi içerisinde olmuştur. Tarih içerisinde belli dönemlerde yaşanan savaşlar, afetler ve sürgünlerin dünyanın farklı bölgelerinden Türkiye'ye olan göç sürecini hızlandırdığı bilinmektedir. Bu noktada uluslararası göçün makro boyutta göç politikası tartışmalarında daha fazla ilgi görmesi oldukça önemlidir.

2011 yılında Arap ülkelerinde meydana gelen halk hareketleri, Suriye'yi de etkisi altına almış ve ülkede yaşanan çatışmaların iç savaşı da beraberinde getirdiği görülmüştür. Türkiye ise jeopolitik konumu nedeniyle sınır bölgesinde ortaya çıkan bu göç hareketinden en fazla etkilenen ülkeler arasında olmuştur. Böylelikle yakın geçmişte dünya tarihinde yaşanan büyük ölçekli göç hareketlerinden birine de şahit olunmuştur.

Türkiye'ye kitlesel akın yoluyla gelen Suriyelilere tanınan koruma biçimi uluslararası literatüre göre "geçici koruma" olarak nitelendirilmektedir. Dünyadaki geçici koruma mekanizmalarının devletlerin kendi öznel durumlarına göre geliştirildiği görülmektedir. Türkiye'nin, geçici korumayı 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)"nın 91. maddesi ve bu maddeye istinaden çıkarılan 13/10/2014 tarih ve 6883 sayılı "Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY)" çerçevesinde belirlenen açık sınır politikası ile ülke topraklarına kabul etme, geri göndermeme ilkesi ve gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması temel unsurlarını yerine getirerek sağladığı bilinmektedir (YUKK, 2013; GKY, 2014).

Suriye'deki barış ve güven ortamının sağlanamaması nedeniyle geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin ülkemizde kalma süreleri uzamış ve bu durumda sosyal uyumun sağlanması gerekli hale gelmiştir. Şehirlerde kurulan geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyeliler için öncelikli olarak eğitim, sağlık, barınma, beslenme gibi temel

ihtiyaçlar sağlanmaktadır. Ancak merkezlerin dışında diğer şehirlerde yaşayanlar için ise çeşitli ihtiyaç ve sorunların olduğu gündeme gelmektedir. Bu durumda ihtiyaçların tespit edilmesine ve sorunların çözümlenebilmesine yönelik politikaların oluşturulması ve uygulanması için ülke içerisinde geçici koruma altında yaşamını devam ettiren Suriyeli nüfusa ait verilere ihtiyaç duyulmaktadır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM, 2021) tarafından yayınlanan güncel veriler, 2021 yılı Şubat ayı itibariyle geçici koruma altında olan Suriyeli nüfusunun 3.653.619; Suriyeli çocuk nüfusunun ise 1.731.659 olduğunu göstermiştir.

Bu veriler ışığında, Türkiye’de ciddi düzeyde geçici koruma altında bulunan Suriyeli nüfusun içerisinde çocuk nüfusunun da fazla olduğu görülmektedir. Giderek artan bu nüfusun beraberinde getirdiği çeşitli sorunlara yönelik çalışmaların hızlandırılması ve hizmetlerin geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca bu bilgilerin yanında 2021 yılında 15.519.267 olan İstanbul nüfusunda Şubat ayı itibariyle 520.792 kayıtlı geçici koruma kapsamında Suriyelinin bulunduğu, bunların il nüfusuna oranının %3,36 olduğu ve bu durumda İstanbul’un en fazla Suriyeli nüfusa sahip il olduğu görülmektedir (GİGM, 2021).

Bu hususta bu tür bir araştırma için İstanbul ilinin büyük önem taşıdığı düşünülerek geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocuklara yönelik bir çalışmanın yapılması hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda bu çalışmada çocukların sosyal uyum sürecinde yaşadığı sorunların tespit edilmesi ve gelecek yaşantılarından beklentilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Böylelikle göç politikalarının oluşturulması ve iyileştirilmesi aşamasında bu kapsamda yapılan araştırmaların sonuçlarının katkı sağlaması da beklenmektedir.

Her ne kadar 2019 yılında Birleşmiş Milletler, Suriye’ye 7,889 gönüllü dönüşü olduğunu doğrulasa da konut, arazi ve mülk sorunları özellikle de güvensizlik ve şiddet gibi devam eden eylemler nedeniyle Suriye’ye gönüllü, güvenli ve onurlu bir geri dönüş ihtimalinin olası olmadığı da görülmektedir (UNICEF, 2019, s. 2). Bu nedenle çocukların daha fazla zarar görmemesi için bu çocuklara odaklanılıp çözümler üretilmelidir. Hem onların hem de Türk toplumunun geleceğinin olumlu şekilde yapılandırılmayacağından hareketle geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocukların uzun vadede verimli ve üretken bireyler olabilmelerini sağlamak,

kayıp nesil olmalarını engelleyebilmek adına çalışmaların yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu bilgiler ışığında bu araştırma için yapılan literatür taraması ve kurum yetkilileri ile görüşmeler sonucunda çocukların sosyal uyum konusunda sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Literatürde çalışma sayısının az olması nedeniyle Suriyeli çocukların bakış açısı ile bu konu incelenmek istenmiştir. Bu fikirle hazırlanan bu çalışmanın amacı doğrultusunda sosyal uyum sorunlarının yanı sıra çözüm önerilerini tespit edebilmek için gelecek yaşantılarından beklentilerinin de öğrenilmesi planlanmıştır.

Türkiye’de Geçici Koruma

2014 yılında Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)’ne göre, geçici koruma, “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma” olarak tanımlanmaktadır.

Bu Yönetmelikteki hususlar, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013)’nun 91. maddesi çerçevesinde düzenlenmekte olup Yönetmelik kapsamında geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin kabul, kalış ve çıkış işlemleri ve tedbirlerinin yürütülmesini amaçlamaktadır.

Yönetmeliğin 26. maddesine göre, yabancılara sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler gibi hizmetlerin sağlanabildiği belirtilmektedir. Yönetmeliğin 27. maddesinde yabancılara sunulan sağlık hizmetleri düzenlenmekte olup bulaşıcı hastalıklar ile ilgili gerekli önlem ve tedbirin alınması, üreme sağlığı konusunda bilgilendirme yapılması ve aşı ile ilgili tespit yapılmasının sağlık hizmetleri açısından uygun faaliyetler olarak yürütülmesi sağlanmaktadır. 28. madde, okul öncesi eğitim hizmeti, dil eğitimi, meslek edindirme, beceri ve hobi kursları düzenleme ve yükseköğretim faaliyetleri gibi yabancılara yönelik eğitim faaliyetlerini düzenlerken, 29. madde, yabancılara çalışacağı sektörlerin, iş kollarının, coğrafi alanların kıstaslarını belirlemekte ve çalışma izni konusu ile ilgili olarak iş piyasasına erişim hizmetlerini düzenlemektedir. 30. madde, yabancılardan ihtiyaç sahibi olanların Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu kapsamında belirlenen sosyal

yardımlardan ve mülga tarafından usul ve esaslara göre de sosyal hizmetlerden yararlanabileceğini belirtmektedir. Son olarak yabancılara sunulan ücretsiz tercümanlık hizmeti ise 31. madde kapsamında sağlanmaktadır (GKY, 2014).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun, 3 ana bölümünden birini oluşturan "geçici koruma", uluslararası korumadan farklı bir koruma biçimi olarak karşımıza çıkarak ilk defa kanuni dayanak kazanmış ve kitlesel akınlarda geçici korumanın kapsamı ve uygulamasına dair iş ve işlemlerin yürütülmesi, bu Kanunla kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında yer almıştır (YUKK, 2013).

Türkiye'de Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Çocuklar

2014 yılından itibaren Türkiye'ye gelen Suriye vatandaşlarına "geçici koruma" sağlanmaktadır. Suriye'deki insan hakları ihlallerinin günden güne artması nedeniyle Türkiye tarafından Suriye vatandaşları için "açık kapı" politikası izlenmiş ve geçici barınma merkezlerinde geçici koruma altındaki yabancılara ev sahipliği yapılmıştır. Türkiye'nin mevcut düzende çocuk refahı ile ilgili birçok sorun ile baş etmeye çalışırken Suriyeli çocuklarla birlikte toplumsal yaşamı etkilemeye devam eden bir süreç ile karşı karşıya kaldığı düşünülmektedir.

Suriye'deki çatışma ortamının devam etmesi nedeniyle zaman içerisinde geri dönüşlerin olamayacağı anlaşılmış ve uzun vadeli politika ve planlamalara ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç doğrultusunda insanların geçici barınma merkezleri dışında hayatlarını devam ettirmeleri desteklenmiş olup 2021 yılı itibariyle, 5 ilde 7 geçici barınma merkezinde 58.286, bu merkezlerin dışında ise 3.595.333 Suriyelinin yaşadığı kayıt altına alınmıştır (GİGM, 2021). Bununla birlikte bu merkezlerde kalanların yaklaşık üçte birini oluşturacak kadar çok fazla Suriyeli çocuk nüfusunun olduğunu açıklayan UNICEF, 2017 yılında yayınladığı raporda, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar arasında engeli olanların, çocuk işçilerin, kanun ile ihtilafa düşmüş olanların, ergen yaşlardaki kız ve erkek çocuklar ile mülteci çocukların yer aldığını belirtmiştir. Buna göre bu çocuk nüfusuna yönelik Yönetmelik çerçevesinde geçici barınma merkezlerinde çocuk haklarının gözetilmesi ve geliştirilmesi amacıyla temel hizmetlerin yanında çocukların örgün eğitime erişebilmesi, sosyal koruma programlarına dahil edilmesi, çocuk dostu adalet sisteminin sağlanması, çocuk gelişimi ve sosyal politika alanlarını kapsayan sosyal hizmetlerin sunulduğu raporlarda yer almaktadır (UNICEF, 2017, s. 5-29).

Ancak yapılan araştırmalarda, bu çocukların göç ettikleri ülkelerde eğitim hakkının ihlal edilmesinin en büyük sorunlardan biri olarak görülürken (Duman ve Snoubar, 2017, s. 334) diğer temel ihtiyaçlara erişim sorunları ile birlikte bu çocukların çocuk işçiliği, çocuk ticareti (Düzel ve Alış, 2018, s. 264-265) çocuk cinsel istismarı, çocuk evlilikleri gibi birçok türde çocuk istismarına maruz kaldığı da ifade edilmektedir (Genel Karaosmanoğlu, 2016, s. 19). Duman ve Snoubar (2016, s. 675), bu çocukların karşılaştıkları tüm bu sorunların ve hak ihlallerinin onların fiziksel ve zihinsel sağlıkları ve gelişimleri üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu belirtmektedir. Öte yandan bu çocukların sosyal çevreleri ile uyum noktasında da sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Bu nedenle uluslararası ve ulusal düzeyde bu çocukların korunması ve iyilik halinin geliştirilmesi yükümlülüğü ile sorumluluk alınmalıdır.

Sosyal Hizmet Kapsamında Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Çocuklar

Bu doğrultuda UNICEF (2019, s. 4), Suriyeli çocukların ve gençlerin ihtiyaçlarının karşılanması, kendi potansiyellerini en yüksek düzeye çıkarmaları için uzun vadeli yatırımlar yapılmasını savunmakta ve “Kayıp Kuşak Olmasın” girişimi çerçevesinde eğitim, çocuğun korunması, ergenler ve gençler, sağlık ve temel ihtiyaçlar olmak üzere belirlediği beş öncelikli alana odaklanarak bu krizin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek üzere önemli çabalar sergilemektedir. Böylelikle UNICEF, 1.6 milyon Suriyeli çocuğun kayıp kuşak olmasının önüne geçmenin tek yolunun eğitim olduğunu vurgularken Duman ve Snoubar (2017, s. 341) ise önleyici ve iyileştirici planlar ve çocuk haklarını korumak için politikalar geliştirmek gerektiğini ifade etmektedir.

Göç alanında çalışmalar yapan sosyal hizmet mesleğinin asıl hedefinin bütünleşmeyi sağlamak olduğu belirtilmekte olup sosyal çalışmacıların savunuculuk ve kolaylaştırıcılık rolleri gereği hak temelli bir anlayış ile kültüre duyarlı sosyal hizmet çalışması yapmalarının önemi vurgulanmaktadır.

Derince (2019, s. 65) ise başka bir ifadeyle okullaşmanın bu çocukların yaşadığı travmaların etkisinden kurtulması ve ruhsal problemlerle baş edebilmesinde oldukça önemli olduğunu vurgulayarak okul ortamında akranları ile kurduğu ilişkilerin çocukların topluma uyumunu hızlandırdığını ve sosyal çevresi ile iletişimini geliştirdiğini belirtmektedir.

Göç sürecini yaşayan çocuklar için göç sonrası sosyal uyumun sağlıklı bir şekilde oluşturulmasında eğitim, sosyal hizmet ve psikiyatri disiplinlerinin ortak çalışma yapması gerektiğini belirten Polat (2007), bu yaklaşımın çocukları güçlendirmede etkili olacağını savunmuştur.

Buradan yola çıkarak bu çocukların sosyal risk unsurlarından en az düzeyde etkilenmeleri için güçlendirici etmenlerin bilinmesi fayda sağlamaktadır. Sistem içerisinde çocukların sosyal izolasyonu değil, sosyal uyumunu arttıran etmenlere odaklanılmalıdır. Bu noktada savaş ve göç mağduriyetine maruz kalan bu çocuklar sosyal hizmetin uygulama alanı içerisinde değerlendirilmelidir. Sosyal hizmet, krizin azaltılmasında ve bu çocukların toplumsal yaşama uyum sürecinde aktif rol oynayan en önemli mesleklerden biri olarak kabul edilmekte olup bütüncül bir yaklaşım çerçevesinde profesyonel müdahale yoluyla sorunların birçok düzeyde çözülebilmesi için mücadele etmektedir (Duman ve Snoubar, 2016, s. 667; Duman ve Snoubar, 2017, s. 341). Ayrıca sosyal hizmetin amaçlarından biri olan güçlendirme, bu çocukların ve ailelerinin baş etme ve uyum yeteneklerini arttırmaya da odaklanmaktadır. Bu süreçte sosyal hizmet uygulamalarında sosyal çalışmacıların rol, sorumluluk ve yeterliliklerini tartışmak önem arz etmektedir.

Sosyal hizmetin eğitim alanı ile önemli bir işbirliği ve etkileşim içinde olduğunu belirten Yaylacı (2019, s. 114-124), her iki alanın da tüm öğrencilerin refahını arttırmak ve akademik işlevleri yerine getirmede yaşadığı sorunları önleyebilmek için mücadele ettiğini aktarmaktadır. Geçici koruma altında olan Suriyeli çocukların haklarını korumak için eğitimin toplumsal yapıda uyumu ve dikey yönlü hareketliliği sağlama potansiyeli açısından iki önemli işlevi olduğu ve göç süreçlerinde eğitimciler ile sosyal hizmetlerin işbirliği içerisinde olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Eğitim bağlamında sosyal hizmetin yeri okul sosyal hizmeti uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulama ile birlikte öğrencinin başarı ve uyum sürecine yönelik okul yaşantısını etkileyen ve eğitiminin önünde engel oluşturan birçok sorunun mesleki müdahaleler ile ele alındığı ifade edilmektedir (Yeşilkayalı ve Meydan, 2017, s. 216).

Gökçek Karaca (2019, s. 76), Suriyeli çocukların sağlık hizmetlerine erişim ve bu hizmetlerden yararlanabilme noktasında tıbbi sosyal çalışmacıların savunuculuk, danışmanlık ve bağlantı kuruculuk rolleri ile bu çocukları güçlendirmeye yönelik hizmet verdiklerini belirtmektedir.

Öte yandan Güzel (2019, s. 196-200), göç süreçlerinin yol açtığı birçok farklılığın sosyal hizmet alanını etkilediğini belirterek sosyal çalışmacının bu farklılıklara ilişkin çeşitli nitelikler ve yeterliliklere sahip olması gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu noktada göç alanında çalışan sosyal çalışmacıların müracaatçının mevcut durumunun analizini yaparak bütüncül bakış açısıyla sosyal hizmet etik ve değerleri çerçevesinde etkili bir müdahale planı geliştirebilme ve uygulayabilme, değişikliklere ayak uydurabilme, iletişim kurma, aktif dinleme ve empati yapabilme becerilerine sahip olabilme, başa çıkma stratejileri oluşturabilme, savunuculuk, danışmanlık, güçlendirme ve kaynaklara erişimini sağlama gibi rolleri yerine getirebilmesi beklenirken (Güneş, 2012, s. 65) toplumsal yaşam içerisinde bu çocukların biyo-psiko-sosyal açıdan iyilik hallerini sağlamak, bireyleri sosyal risk unsurlarından koruyarak ve sosyal işlevselliklerini arttırarak mikro, mezo ve makro düzeyde mesleki müdahaleleri gerçekleştirmek de büyük önem taşımaktadır.

Aynı zamanda bu grupların yaşadıkları travma deneyimleri nedeniyle psikososyal destek ve travma konusunda danışmanlık hizmetinin de sosyal uyumu sürecine katkı sağlayacağı ifade edilmektedir (Buz, 2018, s. 31).

Son olarak tüm bu rol ve yeterliliklerin yanısıra göçmen çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamalarında göç mevzuatına hâkim olunması da büyük önem taşımaktadır. Zubaroglu Yanardağ ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında da göç sürecini deneyimlemiş tüm bireylerle çalışırken uzmanların göç mevzuatına hâkim olmalarının bir başka deyişle olgusal bilgiyi kullanmalarının ne denli önemli olduğu vurgulanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışma, araştırmanın amacına ve içeriğine uygun olacak şekilde nitel araştırma yöntemi kullanılarak tasarlanmıştır. Bu çalışmada insan yaşamının daha derin anlamlarının kavranması amaçlandığı için Suriyeli çocuklara yönelik sayısal verilerin yanısıra onların yaşamları, duyguları ve düşüncelerine ait algılarına yer verilmek istendiğinden dolayı nitel araştırma modeli tercih edilmiştir.

Kümbetoğlu'na göre, nitel veri, "bireylerin, süreçlerin, olguların hakkında deneyimlerin, davranışların, faaliyetlerin tanımlandığı, niyetlerin, isteklerin, değerlerin, fikirlerin içinde

yer aldığı, duyguların, hislerin, yansıtılabildiği, bilgilerin, inançların, kanaatlerin ayrıntılı biçimde aktarılabildiği bir veri” olarak tanımlanmaktadır (Kümbetoğlu, 2005, s. 43). Bu bilgiler ışığında bu çalışmada katılımcıların bir olguya ve duruma yönelik algıları ve onu nasıl tanımladıkları da ele alınmış ve bu bağlamda nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşıma başvurulmuştur.

Çalışma Grubu

Bu araştırma, İstanbul’da geçici koruma altında bulunan Suriyeli nüfusunun yoğun olduğu ilçelerden birinde bulunan bir ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu bu ortaokulda öğrenim gören 20 Suriyeli çocuk oluşturmuştur. Araştırmanın içeriğine uygun olarak süreci hızlandırmaya katkı vermesi adına ulaşılması zor gruplarla yapılan araştırmalarda tercih edilen bir yöntem olan kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak çalışma grubu seçilmiştir. Bu örnekleme yönteminde araştırma kriterlerini karşılayan bir kişiden hareketle zincirleme bir ağ oluşturularak konu ile bağlantılı diğer katılımcılara ulaşabilmek sağlanmaktadır (Kümbetoğlu, 2005, s. 99). Kartopu örnekleme yöntemi kapsamında ulaşılacak örneklemin büyük bir çoğunluğu aynı okul içerisinde öğrenim görmekte olduğundan etik standartlar gereği kurum izni alınmıştır. Bu hususta çalışma grubu, 15-17 yaş aralığında ortaöğretime devam eden ve görüşme yapabilecek düzeyde Türkçe dil yeterliliğine sahip olan çocuklardan oluşmaktadır. Örnekleme grubunun görüşme sırasında duygu, düşünce ve deneyimlerini daha kolay aktarabileceği düşünüldüğünden dolayı 15 yaşın üstünde olması tercih edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Bu çalışmanın etik kurul izni, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 21.10.2019 tarih ve 43037191-604.01.01-E.57704 sayı ile alınmıştır.

Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

Araştırmalarda yaygın olarak kullanılan geçerlilik ve güvenilirlik, bilimsel araştırmaların en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Nicel araştırmalarda olduğu gibi nitel araştırmalarda da geçerlilik ve güvenilirlik ölçütleri bulunmaktadır. Guba ve Lincoln (1982) tarafından nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik yerine inandırıcılığın daha önemli olduğu ve inanılabilirlik, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik ve

aktarılabirlik olmak üzere dört ana kriterin olduğu ifade edilmektedir (Başkale, 2016, s. 23-24).

Bu hususta bu araştırmanın inandırıcılık ölçütleri, 2 aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İnanılrlık kriteri, uzman incelemesi yöntemi ile güvenilebilirlik kriteri ise üçgenleme yöntemi ile sağlanmıştır. Uzman incelemesi yöntemi sayesinde ilk olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formu, 2 sosyal çalışmacı ve 2 akademisyenin onayına sunulmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda uzman görüşü alınmıştır. Daha sonra oluşturulan soru formu, anlaşılır, inandırıcı nitelikte olması için bir pilot çalışma ile 5 çocuk ile görüşülerek denemeye tabi tutulmuştur. Çocuklardan alınan geribildirimler neticesinde soru formuna son hali verilmiştir. Üçgenleme yöntemi, çok çeşitli veri kaynaklarının kullanılmasını sağlamaktadır. Bu noktada çalışma grubunu oluşturan çocuklar, kurum müdürü ve öğretmenler de sürece dahil edilerek araştırma yapılacak okul önceden ziyaret edilmiş, kurum müdürü ve öğretmenler ile de görüşülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” ve “Yarı-yapılandırılmış Görüşme Formu” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatür incelemesi doğrultusunda hazırlanmış olup katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumuna yönelik kişisel bilgiler içeren sorular yer almaktadır.

Yarı-yapılandırılmış Görüşme Formu: Araştırmacılar tarafından literatür incelemesi sonucunda katılımcıların aile ve sosyal ilişkilerinin durumu, sosyal çevreye yönelik algı, sosyal uyumlarına yönelik tutum ve duyguları, gelecek yaşamdan beklentileri hakkında bilgi sahibi olmaya yardımcı olacak sorulardan oluşmaktadır. Görüşmenin içeriğine bağlı olarak katılımcıların ifadeleri doğrultusunda sorular şekillenmektedir.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırmanın verileri, nitel veri toplama tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme ile Kasım- Aralık 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Kümbetoğlu (2005, s. 71) tarafından nitel çalışmalarda, veri toplarken sosyal olayları anlamaya çalışmak ve sorunları derinlemesine incelemeyi kolaylaştırmak için derinlemesine görüşme tekniği kullanılabildiği ifade edilmektedir.

Araştırmanın çalışma grubu, kartopu örnekleme yöntemi ile belirlendiği için öncelikle araştırmanın amacına uygun olarak bir katılımcıya ulaşılmış daha sonra onun aracılığı ile diğer katılımcıların yoğun olarak bulunduğu bir ortaöğretim kurumu ile irtibat sağlanmış ve gerekli prosedür yerine getirildikten sonra çocuklarla görüşebilmek sürecine başlanmıştır. Öncelikle çalışmanın amacı, yöntemi ve görüşme süreci hakkında bilgi verilmiş ve görüşme yapmayı gönüllü olarak kabul eden çocuklarla iletişime geçilmiştir. Daha sonra araştırmaya katılmayı kabul eden çocukların ailesinden görüşme yapılabilmesi için açıklanmış onam formu ile izin istenmiş ve ailelere de çalışmanın amacı, yöntemi ve görüşme süreci hakkında bilgi verilip paylaşımda bulunmaları istenmiştir. Son aşamada ise araştırmaya dahil olan çocuklarla yarı-yapılandırılmış görüşme formu çerçevesinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma için izin veren aileler, ses kaydı alınmasını uygun bulmadığından dolayı araştırmacılar tarafından katılımcıların ifadeleri not edilmiştir. Her bir görüşme, okulda görüşme için ayrılan özel bir odada ortalama 30 dakika yüz yüze yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmanın nitel veri analizi yapılırken katılımcıların vurguladığı duygu ve düşünceler incelenerek yorumlama yapılmaktadır. Görüşmeler sırasında tutulan notlar deşifre edilmiş ve yazılı metin haline getirilmiştir. Katılımcıların ifadeleri aktarılırken her katılımcı için K1, K2, K3 olarak kodlama yapılmıştır.

Çalışmadan elde edilen veriler analiz edilirken katılımcıların ifadeleri üzerinde anlam değişikliği yaratacak herhangi bir düzeltme yapılmamıştır. Bu noktada görüşmelerden elde edilen bulgular ortak temalara ayrılarak kategorileştirme yöntemi ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda bulgular yorumlanarak ilgili literatür bağlamında tartışması yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu araştırmanın çalışma grubuna ait birtakım sosyodemografik bilgiler bulunmaktadır. Katılımcılar arasında 12 kız ve 8 erkek çocuk bulunmaktadır. En fazla katılımcı 17 yaşında; 15 yaşında 5 katılımcı, 16 yaşında ise 5 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcılar arasında 10 çocuğun aile geçimine katkı sağlamak için fırın, marangoz, eczane ve oto tamirci gibi iş yerlerinde yarı zamanlı çalıştıkları bilgisi de edinilmiştir. Katılımcıların

Türkçe'yi anlama ve konuşma düzeylerinin görüşme yapabilecek oranda yeterli olduğu görülmüştür. Ancak görüşme esnasında sorun yaşadığını bildiren katılımcılar için okulda görev yapan Arapça öğretmenlerinden çeviri desteği alınarak görüşmeler tamamlanmıştır.

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan bulgular, sosyal uyum sürecine yönelik ifadeleri ve gelecek yaşantılarından beklentilerine yönelik algıları olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. İlk olarak göç süreci ile birlikte çocukların sosyal çevrelerinde başlayan değişim göç sonrasında da devam etmektedir. Tamamen farklı bir ortama gelen çocukların en fazla zorlandığı durumlardan birinin bu olduğu belirtilmiştir. Bu noktada çocukların sosyal uyum süreçlerine dair algılarının anlaşılmasında sosyal hizmet yaklaşımına ihtiyaç duyulmaktadır.

Katılımcıların Sosyal Uyum Sürecine Yönelik İfadeleri

Sosyal çevreye uyum

Sosyal uyum kavramı farklı bilim dalları tarafından incelenmekte olup literatürde farklı anlamlarda tanımlandığı görülmektedir. Sosyal uyumun kapsamlı, sürekli, dinamik, göreceli olarak istikrarlı sosyal bir süreç olduğunu belirten Terziev (2019, s. 497), sosyolojik olarak insanın sosyal çevredeki değişikliklere uyum sağlaması yani birey ve sosyal çevre arasındaki etkileşim bağlamında kullanmaktadır. Bir başka açıdan İçağasioğlu Çoban ve Turşucu (2018, s. 90), literatürde sosyal uyumu yerel halk ile göç edenler arasındaki ilişkinin nasıl yapılandırılacağını gösteren bir kavram olarak belirtmekte ve bu bağlamda göç edenlerin yerel halkın benimsediği sosyo-kültürel normlara göre yaşadığı bir uyum sağlama sürecini anlattığı görülmektedir. Yıldırım ve arkadaşları (2017, s. 118), ise sosyal uyum sürecini, her iki toplum kesimini de yakından ilgilendiren, karşılıklı gerçekleşmesi gereken, çift yönlü bir süreç olarak nitelendirmekte ve birçok kurum/kuruluşun bütüncül bir anlayışla aktif şekilde yürütmesi gerektiğini aktarmaktadır.

Burada savaş mağduru olarak kendi ülkelerinden ayrılarak Türkiye'ye gelen katılımcıların sosyal uyum sürecine yönelik ifadelerine yer verilmiştir. Görüşme yapılan çocuklar, özellikle okul ortamında akranları tarafından alay etme, küçümseme gibi davranışlara maruz kaldıklarını bu nedenle de sosyal çevreye uyum sağlama noktasında zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, savaş sonucu

yaşadıkları mağduriyetlerin sosyal çevreleri tarafından alaya alındığını belirterek bu durumun kendilerini tekrar travmatize ettiğini, yalnızlaşmalarına ve içe kapanık davranışlarda bulunmalarına neden olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler doğrultusunda duygusal şiddete maruz kaldıkları öğrenilmiştir.

'...Suri bom bom diye dalga geçiyorlar. Gidin buradan diyorlar. Kötü davranıyorlar' 'Neden Suriye'den geldiniz? diyorlar. Bazen bize savaş bitti, neden halen daha buradasınız, diyorlar. Sürekli sözlü olarak maruz kalıyorum, bizden nefret ettiklerini söylüyorlar' (K7).

'...Ülkemde daha güzel bir yaşamım vardı, buradaki Türk arkadaşlarım benimle konuşmak istemiyor bundan dolayı kendimi kötü hissediyorum. Mahallede gezerken 5 kişi tarafından dövüldüm.' (K9).

'...Farklı ülke, farklı eğitim, farklı evler ve farklı sokaklarda yaşıyorum. Neden Türkiye'ye geldiğimizi soruyorlar ve bizi istemediklerini söylüyorlar. Niye Türkiye'ye geldiniz diyorlar: Biz bunu seçmedik, Allah bize bunu verdi, savaş çok zor bir şey' (K14).

'Çevresi içinde birey' yaklaşımı kapsamında bireylerin sosyal çevreleri ile olan etkileşimleri toplumda var olmaları ve sosyal işlevsellik kazanmaları açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu noktada çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi göz önünde tutulması gerekliliği Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de de belirtilmiştir (Convention on the Rights of the Child, 1989). Bu hususta geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocuklar ve aileleri için kendi gelenek ve kültürel değerlerini yaşayabilmelerine olanak sağlamanın onların sosyal çevreleri ile uyumlarını ve iletişimlerini kolaylaştırmada rol oynayacağı düşünülmektedir.

Duygusal uyum

Katılımcılardan savaş döneminde kendi ülkelerinde yaşadıkları ve Türkiye'ye geldikten sonraki süreçte yaşadıklarını ifade etmeleri istenmiştir. Katılımcılar, geçen zaman içerisinde duygusal süreçlerinde değişimler yaşadıklarını belirtmişlerdir.

'...Kızgındık zor bir durumdu. Annem sürekli ağlıyordu şu an alışmaya çalışıyoruz. Savaş varken 4 ay okula gidemedim ve çok üzüldüm. Buraya geldikten sonra da okula gidemedim.' (K5).

'...İlk geldiğimizde 4-5 ay hiç dışarı çıkmadık, yabancı olduğumuz ve Türkçe için çekiniyorduk. Türkiye'ye ilk geldiği zaman çok zorlandık. 5 yıl okula gidemedim. Şu an iyi durumdayım.' (K10).

Katılımcıların ifadelerine göre, Türkiye'ye göç ettikleri ilk zamanlarda üzüntü ve korku hissettiklerini, bu süreci zorlanarak geçirdiklerini ancak daha sonra uyum sağlamada çok fazla zorlanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Dil ve kültürel uyum

Öte yandan katılımcıların sosyal hayata uyum sağlayabilme noktasında dil ve kültür farklılıkları ile ilgili yaşadıkları problemin süreci önemli derecede etkilediği görülmüştür. Bu sorunların onlarda korku ve kaygı durumlarını devam ettirdiği bilgisine ulaşılmıştır.

'...Yaşamım tamamen değişti. Dil farkı, kültür farkı, bunları okula gelerek Türkçe öğrenerek atlatmaya çalışıyorum. Burada dil öğrendiğimiz sınıf var hem dil öğreniyoruz hem de diğer derslerimize katılıyoruz.' (K15).

'...Türkiye'ye ilk geldiğimde Türkçe bilmediğim için insanlardan korkuyordum.' (K4).

'...İlk geldiğimde Türkçe bilmediğim için dışarı çıkmak istemiyordum.' (K8).

'...Türkçe bilmediğimde hiç arkadaşım yoktu. Onları anlamıyordum ki, dil bilmeden önce çok zorlanıyordum.' (K12).

'...Yaşamım hep değişti. Okula geliyorum, yeni arkadaşlar var. Türkçe yeni dil bana.' (K13).

Katılımcıların Gelecek Yaşantılarından Beklentilerine Yönelik İfadeleri

Yaşamak istenilen ülke

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde onların gelecek yaşantılarından beklentilerini anlatmaları istenmiştir. Bu noktada yaşamlarını devam ettirmek istedikleri ülkeler ve hayallerine yönelik bilgilere ulaşılmıştır.

Katılımcıların ifadeleri doğrultusunda görüşülen katılımcıların yarısının Suriye'ye geri dönmek istediği, diğerlerinin ise Türkiye ve diğer ülkelerde yaşamayı planladığı görülmüştür. Ülkesine dönmek isteyen katılımcıların genellikle Suriye'deki savaşın bitmesini bekledikleri ve bitince tekrar ülkesine dönmek istediği belirtilmiştir.

'...Suriye'de savaş bitecekse Suriye'ye dönmek isterim. Çünkü orada evimiz var ve oradaki çocuklar ile daha çok oyun oynuyorum mutluyum.' (K7).

'...Suriye tabi ki çünkü orası benim ülkem. Savaş biterse gitmek istiyorum, ama Türkiye'ye gezmeye gelirim.' (K8).

'...Suriye'de yaşamak istiyorum. Savaştan ve mecburiyetten burada yaşıyoruz. İnsanlar bize tuhaf bakıyor, kendi ülkemizde böyle değildi, bize hala çok zor.' (K16).

Çocukların bu kararı vermesindeki en önemli etkenlerden birinin de Suriye'deki akranlarıyla ve çevresiyle olan iletişiminin daha iyi seviyede olduklarının değerlendirilmesidir. Ayrıca geçici koruma statüsünde bulunan çocukların Türkiye'de yaşadıkları dil ve kültürel farklılık sorununun da Suriye'ye dönmek istemelerindeki önemli bir faktör olduğu gözlemlenmiştir.

AFAD'ın araştırma sonuçlarında da benzer bulgular yer almakta olup katılımcıların %35'inin Suriye'deki karışıklıklar sona erdiğinde ülkesine dönmeyi düşündükleri belirtilmiştir (AFAD, 2017, s. 10).

Gelecekte yaşamlarına Türkiye'de devam etmek isteyen katılımcıların verdiği cevaplara göre, Türkiye'deki imkân ve fırsatların Suriye'den daha iyi durumda olduğu, Türkiye'deki insanların daha özgür oldukları ve rahat hareket edebildikleri, Türk vatandaşları ile aynı hak ve özgürlüklere sahip olamadıkları için katılımcıların Türk vatandaşı olmak istediği, ayrıca Türkiye'nin daha kalabalık ve güzel olmasından dolayı gelecekte Türkiye'de yaşamak istediklerini ifade etmişlerdir.

'...Türkiye'de yaşamak istiyorum. Çünkü burada daha iyi bir yaşamım olacak. Çünkü artık kaçmak istemiyorum.' (K18).

'...Burası rahat. Ben ve ailemde burada Türkiye'de yaşamak istiyoruz. Burada okullar daha iyi. Suriye'de okullara iyi bakmıyorlar. Öğretmenlerde iyi öğrenciler çok iyi. Vatandaşım yok, Türkler gibi değil misafir gibiyiz. Kimlik alamıyoruz o da burada bu kadar hakkımız yok.' (K4).

'...Suriye'de yaşamak istiyorum ama olmaz yaşayamam eskiye dönmeyecek Suriye. Ailem Suriye'ye dönmek istiyor ama ben burada kalmak. Çünkü Türkiye'deki imkanlar daha iyi burada yaşam güzel. Üniversite okuyacağım.' (K19).

Yaşamak istenilen hayaller

Katılımcılara yaşamlarını devam ettirmek istedikleri ülkeler dışında gelecek beklentilerine yönelik olarak *'Şu anda bir şeyi değiştirme gücüne sahip olsaydınız neleri değiştirmek isterdiniz?'* şeklinde soru yöneltilerek katılımcıların yaşadıkları olaylar ve durumlar ile ilgili duygu ve düşünce hakkında bilgi edinmek istenmiştir.

Bu soruya cevap olarak katılımcılardan 12'si Suriye'deki savaşı sonlandırmak ve savaşın meydana getirmiş olduğu yıkım sürecini, Suriye'deki toplumsal yaşamı yeniden inşa etmeye yönelik duygu ve düşünceye sahip olduklarını, diğer katılımcılar ise Türkiye'deki yaşamını daha iyi şartlarda devam ettirmek istediklerini ifade etmişlerdir.

'...Suriye'deki savaşı bitirmek istiyorum, o yüzden okumalıyım, mesleğim olmalı çünkü okumazsam başaramam.' (K16).

'...Kendi ülkemde doktor olmak, yardımcı olmak istiyorum. İnsanları kurtarmak istiyorum çünkü insanlar savaşlarda ölüyor.' (K20).

'...Suriye'de yıkılan evleri yapmak istiyorum, kimse evsiz kalmasın, herkes Suriye'ye dönecek, yeniden yaşarız Suriye'de.' (K17).

'...Suriye de çok korkuyordum her yer bomba, kötülük çok. İnsanlar evlerini terk etmesin, başka ülkelere gitmesinler.' (K12).

'...Eski arkadaşlarımı ve abimi görmek istiyorum, onları çok özledim, hepimiz başka yerlerdeyiz ama aileme bir şey olmadığı için mutluyum.' (K8).

Yaşama dair kaygılar

Katılımcıların kaygı durumları incelendiğinde, savaş, işsizlik, yoksulluk, eğitim, sağlık, barınma gibi ihtiyaçlarına ulaşamamak, can güvenliği tehlikesi yaşamak ve ailesiz kalmakla ilgili kaygılarının olduğunu ifade etmişlerdir.

'...Babam Suriye'de hapiste ve onun çıkmasını istiyorum. Yanımda olsun, onu göremem ve ileride tekrar savaş çıkmasından korkuyorum.' (K20).

'...Savaş çıkmasın.' (K5).

'...İş bulamam, para kazanamam.' (K9).

'...Evsizlik istemem.' (K3).

'...Okula gidememek istemem, kardeşlerimi okutmak istiyorum, ben okumazsam onlarda okumazlar.' (K2).

TARTIŞMA

Alanyazın incelemesi ve görüşmeler neticesinde hazırlanan bu araştırmada geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocukların en çok yaşadığı sorunlardan biri olan sosyal uyum sürecine dair sorunlarının ele alınması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların ifadeleri çerçevesinde sosyal uyum olgusu, sosyal çevre, duygusal süreçler, dil ve kültürel farklılıklar bağlamında ele alınmıştır. Bunun yanısıra sadece sorunu tespit etmenin yeterli olmayacağı görüşünden hareketle çözüm önerilerini tespit edebilmek için de katılımcıların gelecek yaşantılarından beklentilerinin öğrenilmesi de istenmiştir. Bu hususta ise yaşamak istenilen ülke, yaşamak istenilen hayaller ve yaşama dair kaygılar olarak içerik oluşturulmuştur.

Çocukların farklı bir ülkeye savaş mağduru olarak göçle gelmesi birçok yeni sorunun oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Polat (2007), çocukların gelişimsel açıdan risk altında olmalarından dolayı göç nedeniyle yaşadıkları uyum sorunlarının daha belirgin bir şekilde gözlemlendiğini belirtmektedir. Bu noktada bu araştırmada özellikle vurgulanmak istenen savaş mağduru çocukların göç sürecinde yaşadığı sorunlardan biri olan sosyal uyum sürecinde yaşadığı zorluklar ve sorunlardır. Bu bağlamda çalışmada katılımcılar tarafından sıklıkla belirtilen sorunlara yer verilmektedir. Bunlardan ilki sosyal uyum sürecini olumsuz etkileyen konulardan biri olan sosyal çevreye uyum ile ilgili algı ve tutumları olmuştur. Bu yönde olumsuz yaşam deneyimlerini bildiren katılımcılar, arkadaşlık yapma noktasında zorluklar yaşadıklarını açıklamışlardır. Yapılan araştırmaların verilerine göre, bu çocukların sosyalleşme ve arkadaş edinme gibi sorunlarının Türkçe öğrenme ve eğitim alma yoluyla çözümlenebileceği ifade edilmektedir (Atasü-Topçuoğlu, 2014).

Sosyal çevreye uyumdan sonra sosyal uyum sürecini olumsuz etkileyen ikinci konu, duygusal uyum sorunudur. Çocukların sosyal çevreleri ile ilgili yaşadıkları uyum sorunları nedeniyle duygusal bağlanmada da birtakım uyum zorlukları olduğu görülmüştür. Suriyeli çocuklarda görülen sosyal uyum sorunları arasında aidiyet

duygusu, yabancılaşma, dışlanma, geçmiş ve şimdiki yaşam koşulları arasındaki farklar gibi çeşitli duygusal sorunları yaşayabildiğini belirten Dolapcioglu ve Bolat (2019, s. 3), ev sahibi ülkeler tarafından bu çocukların sosyo-ekonomik ve politik entegrasyonu için gerekli bütüncül bir katılım stratejisi ile güçlendirilebildiğini vurgulamaktadır.

Atasü-Topçuoğlu (2014) ise, göç deneyimi olan birçok çocuğun kendi ülkesinde şiddete maruz kalma veya tanık olma veya bir yakınını kaybetme gibi travmatik durumlar yaşayabildiği bu nedenle de psiko-sosyal desteğe ek olarak terapi desteğine de ihtiyaçları olabileceği belirtilmektedir.

Yohani (2010) ve Çetin (2016, s. 205), çocukların dil engelinden dolayı diğer çocuklardan dışlanmasına neden olabileceğini ve bu nedenle çocukların hem sosyal çevre hem de duygusal uyum açısından yabancılaşma yaşayabileceğinden söz etmektedir. Bu bilgiye ek olarak eğitim alanında çok farklı sorunların varlığından söz eden İçağasioğlu Çoban ve Turşucu (2018, s. 90), Suriye ve Türkiye eğitim sistemlerinin uyumsuzluğundan dolayı oluşan sorunlar gözlemlendiğini, buradaki sorunların çocuklarda kaygı ve sosyal ilişkilerdeki uyumu zorlaştırdığını ifade etmektedir.

Son olarak sosyal uyum sürecini olumsuz etkileyen üçüncü konu ise dil ve kültürel farklılıklar sonucu meydana gelen sorunlardır. Yapılan araştırmalardan elde edilen bilgilerin de katılımcıların ifadelerini doğrular nitelikte olduğu görülmektedir. Bu fikri destekleyen görüş bildiren araştırmalarda (Artan ve Arıcı, 2017, s. 9; Yıldırım alp vd., 2017, s. 120), Suriyelilerin sosyal uyum konusunda zorluklar yaşamalarının nedenlerinden birinin dil sorunu olduğunu ve sağlık hizmetlerine ulaşma, çalışma yaşamında bulunma, iletişim ve sosyal yaşam bağlamında da büyük bir eksiklik oluşturduğunu belirtmektedir.

Alptekin ve arkadaşları (2018, s. 55) yaptıkları araştırmada Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sosyal ve ekonomik uyumunda en önemli engeller olarak dil sorunu ve kültürel farklılıklara işaret etmektedir. Aynı şekilde dil ve kültürel farklılıklara dikkat çeken Aydın ve Kaya (2019, s. 65) da Türkiye ve Suriye'nin önemli kültürel, toplumsal ve tarihsel farklılıklara sahip olduğunu, bu tür farklılıkların, çocukların Türk toplumunda kolayca uyum sağlama ve işlev görme olasılıklarını düşürdüğünü belirtmektedir.

Sığınmacı, göçmen ve mültecilere yönelik yapılan araştırmalarda (Polat, 2007; Buz, 2018, s. 31; Buz ve Uslu, 2019), sosyal uyum sürecinde bireylerin temel hizmetlere erişim ve dil eğitimi ile ilgili sorunlar yaşadığını bu nedenle de öncelikli olarak bu alanlara odaklanması gerektiği belirtilmektedir. Buna ek olarak Emin (2016, s. 22) de Suriyelilerin eğitim alanında en çok karşılaştıkları sorunlardan birinin dil sorunu olduğu ve kalış süresinin uzadığı durumlarda ise bireylerin Türk toplumuna uyumunu geciktirdiğini ifade etmektedir.

UNICEF'in yaptığı incelemelere göre, Türkiye'ye gelen yaklaşık 400.000 Suriyeli çocuğun okul dışında kaldığı ve dil ve sosyo-ekonomik engellere maruz kalarak okuldan ayrılma gibi zorluklarla karşılaşmaya devam ettiği de bildirilmektedir (UNICEF, 2019, s. 1). Bu durumda dil farklılığından ortaya çıkan risk faktörünün önemle üzerinde durulması gerekmektedir.

Buna yönelik olarak yapılan literatür incelemesi sonucunda okul ortamında yaşanan birçok sorunda olduğu gibi dil ile ilgili sorunlarla başa çıkmada okul sosyal hizmetinin önemli bir rolünün olduğu ifade edilmektedir. Bu noktada okul sosyal çalışmacıları ise "çocuk, aile, okul ve toplumu" kapsayan bir eko-sistem yaklaşımı ve bütünsel bir yaklaşımla profesyonel müdahale yaparak onların yaşadıkları psiko-sosyal ve ekonomik sorunları çözmeye ve sosyal uyumlarını sağlamada en büyük desteği verebilmektedirler (Duman ve Snoubar, 2017, s. 334, 340). Aynı zamanda okul sosyal hizmetinin çocukların sosyal çevreleri ile uyum sürecine de katkı sağladığı için tüm çocuklar ve aileleri için fayda sağlayacağı öngörülmektedir. Bunun yanısıra Çelik ve İçduygu (2018, s. 260) tarafından Suriyeli öğrencilerin topluma eşit katılımı için kültürler arası okullar ile okul merkezli bir entegrasyon modeli geliştirme fikrinin bu süreci destekleyebileceği düşünülmektedir.

Bu bilgilerin yanısıra, AFAD tarafından Suriyelilere yönelik yapılan araştırmanın sonuçlarını incelendiğinde benzer bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. 10.838 katılımcı ile yapılan araştırmada Suriyelilerin % 44'ü kültür farklılığının, % 40'ı sosyal hayata ilişkin farklılıkların uyum sağlamanın önünde engel teşkil ettiğini; % 33'ü kendilerini topluma ait hissetmediklerini; % 21'i ise Türkiye'deki sosyal hayata uyum sağlayamadığını ifade etmiştir (AFAD, 2017, s. 10).

Bu bilgiler ışığında aslında Suriyeli çocukların sosyal uyum sürecinde ifade ettikleri sorunların birbirleri ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Özellikle dil konusunda birtakım

zorlukları olan çocukların hem sosyal çevreye uyum hem de duygusal anlamda uyum ile ilgili sorun yaşamaya devam ettiği tespit edilmiştir. Bu nedenle sosyal uyum sürecinin en az sorun ile hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için öncelikle dil ile ilgili farklılıkların ortadan kaldırılmasına yönelik hizmet ve programların var olması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Öte yandan sosyal uyum sürecinde çocukların başka bir soruna maruz kaldığı görülmüştür. Çocuklar bu konuya ilişkin görüş bildirmemiş olsa da bu araştırmada yer verilmek istenmiştir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 32. maddesine göre; her çocuğun *“ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına”* karşı korunma hakkı olduğu belirtilmektedir (Convention on the Rights of the Child, 1989). Bu durumda bu sözleşmeye taraf olan devletlerin çocukları yukarıda yer alan her türlü olumsuz durumdan koruma noktasında sorumluluğunu yerine getirmesi gerekmektedir. Ancak ailelerin sosyal ve ekonomik sorunlar nedeniyle çocuklarını çalıştırdıkları bilgisine ulaşılmıştır. Çocuk işçiliği sorunu da Suriyeli çocukların karşılaştığı sorunlardan biri olarak bilinmektedir. Bu noktada geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin çalışma yaşamındaki statülerinin korunması ve haklarına erişimde sınırlılıklarının olmamasının önemli olduğunu vurgulayan Lotfi ve Gümüş ise bu grupların sosyal içermeyi sağlıklı biçimde deneyimledikleri ve sosyal izolasyona maruz kalmadıkları durumda sosyal adaletin sağlanabileceğini ifade etmektedir (Lotfi ve Gümüş, 2019, s. 111). Buradan hareketle çalışma yaşamında makro boyutta yapılacak düzenlemeler ve uygulanacak sosyal politikalar ile Suriyeli ailelerin ekonomik yönden güçlendirilmesi sağlanıldığı takdirde çocuk işçiliği sorununun zamanla azalabileceği ve çocukların sosyal uyum sürecinin de gecikmeden tamamlanabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada ulaşılan diğer bir bulgu da Suriyeli çocukların gelecek yaşantılarına dair beklentilerinin incelenmesidir. Araştırma sonuçları ile benzer sonuçların yer aldığı çalışmalar bulunmaktadır. 132 Suriyeli göçmen ile yapılan bir araştırmada katılımcıların yarısından fazlası Suriye’de yaşama istediğini belirtirken Türkiye’de yaşamayı tercih edenlerin de olduğu görülmektedir (Apak, 2015, s. 132). Öte yandan Üniversitede eğitim gören Suriyeli öğrencilerle yapılan araştırmada ise katılımcıların tümü Suriye’nin geleceğinden umutlu olmadığını belirtirken (Samsun ve Mebrek,

2018, s. 74) bu araştırmada ortaokul öğrencileri daha umutlu olduklarını ifade etmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yılların en büyük göç hareketini başlatan Suriye'deki savaş, 2011 yılından bu yana Türkiye başta olmak üzere diğer ülkeler açısından da bir uluslararası göç sorununu ortaya çıkarmıştır. Ancak Türkiye'nin jeopolitik konumundan dolayı Suriye ile komşu olması bu durum ile daha fazla mücadele etmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu tarihten itibaren zorunlu göç ile ülkemize gelen bu kitlesel akının içerisinde en fazla çocukların zarar gördüğü, fizyolojik, psikolojik, sosyo-ekonomik açıdan risk grubu içerisinde yer aldığı bilinmektedir. Çocukların savaş ve göç sürecinden kaynaklı olarak yaşadıkları ortam ve karşılaştıkları sorunlar, onları tehlike hedefi haline getirmektedir.

2014 yılından beri Suriyeli vatandaşları geçici koruma altında bulunduran Türkiye, şu an 1.6 milyon Suriyeli çocuk nüfusu ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu noktada bu araştırmada savaş mağduriyetinden dolayı aileleri ile birlikte göç etmek zorunda kalan bu çocukların birçok soruna maruz kaldığı bilindiği için daha fazla görünür hale gelmesi gerektiği düşünülmüştür.

Bu araştırmada çocukların göç sonrasında yaşadıkları uyum sorunları ortaya konulmuştur. Bu çalışmada Suriyeli çocukların sosyal uyum süreci ve gelecek yaşantılarından beklentilerine yönelik algılarına odaklanılmak istenmiştir. Bu noktada katılımcıların, göç sonrası deneyimleri sonucunda yaşanan sosyo-mekansal değişimin sosyo-psikolojik etkileri ortaya çıkardığı görülmüştür. İlk olarak katılımcıların kendi ülkelerinden ayrılıp Türkiye'ye geldiklerinde sosyal çevreye uyum sağlama konusunda zorluklar yaşadığı, bu süreçte duygusal şiddete maruz kaldıkları için de sosyal çevrelerine yönelik algılarının olumsuz geliştiği görülmektedir. Bu durumun ise çocukların sosyal çevrelerinden soyutlanmasına ve tekrar travmatize olmasına neden olduğu ifade edilmektedir.

Bununla birlikte zorunlu göç hareketinden sonra çocukların hem sosyal çevrelerine hem de yeni tanıştıkları sosyal hayata uyum sağlama noktasında zorluklar yaşadıklarını belirttikleri görülmüştür. Katılımcılar, dil ve kültür farklılıklarının bu uyum sürecini engellediğini ifade ederek bu durumun onlarda kaygı ve korku hissini arttırdığını da anlatmışlardır. Bu sebeplerden dolayı katılımcılar arasında kendi

anavatanına dönmeyi tercih edenlerin olduğu görülmüştür. Yapılan görüşmelerde çocuklar, gelecek süreçler ile ilgili de belirsizlik içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Ancak Türkiye’de kalmak istediğini ifade eden katılımcıların yanı sıra başka bir üçüncü ülkeye gitmek istediklerini de belirtenler olduğunu söylemek mümkündür.

Çocukların mevcut durumları değerlendirildikten sonra gelecek beklentilerine yönelik algıları öğrenilmeye çalışılmıştır. Çocukların gelecek yaşantıları ile ilgili kaygı durumlarının devam ettiği görülmekle birlikte kendi ülkelerindeki toplumsal yaşamı tekrar yapılandırmaya dair umutlarının olduğu da ifade edilmelidir.

Bu hususta bu araştırmada çocukların okul ortamlarındaki ihtiyaçları tespit edilebildiği için okullara ve sosyal çevreye uyumu sürecinde okul sosyal hizmetinin rolünün dikkate alınması öneriler arasında yer almalıdır.

Bu noktada sosyal hizmetin uygulama alanlarından biri olan okul sosyal hizmetinin çocukların refahını koruma noktasında koruyucu ve önleyici olabileceği bilinmektedir. Okul ortamlarına dahil olan her çocuğun aynı zamanda çocuk refah hizmetleri kapsamında sosyal hizmetler sisteminden de yararlanabilmektedir. Böylelikle göç mağduru olan çocukların okul sistemlerine alınması yapılabilecek ilk adımlardan biri olması gerektiği düşünülmektedir. Okul sosyal hizmeti uygulaması ile çocuğun içinde bulunduğu durumun ihtiyaç analizleri yapılarak öğretmenleri, ailesi ve kendisi ile birebir mesleki çalışmalar yürütülmeli ve çocuğun hak ihlallerinin ortadan kaldırılması için mücadele edilmelidir.

Öte yandan okul sosyal hizmeti uygulaması ile hem çocukların okul ortamında akranları ile kurduğu ilişki ve iletişimine katkı sağlanmalı hem de kendilerinden yaşça büyük çocuklar tarafından mentörlük yapılarak okul ortamına daha kolay uyum göstermeleri için destek olunmalıdır.

Okul ortamlarında sağlanacak sosyal hizmet ile bu çocukların devamsızlık durumu takip edilerek herhangi bir ihmal ve istismar yaşama durumunda profesyonel meslek elemanları tarafından incelemeler yapılarak gerekli tedbirlerin alınması hızlandırılacaktır.

Öte yandan uluslararası ve ulusal düzeyde çok taraflı kuruluşların ve devletlerin bütün paydaşlar ile birlikte sorunların çözümüne yönelik ortak ve kalıcı plan ve politikaların geliştirilmesi için sorumluluk alması gerekmektedir.

Çözüm önerilerinin bir başka aşamasının ise yerel yönetimler kapsamında yerel uyum modellerine önem verilerek gerçekleştirilebileceği öngörülmektedir. Bu noktada sosyal hizmetlere erişim hususunda yerel düzeyde girişimlerde bulunulması daha hızlı çözüme ulaşılabileceğine dair işaretler sunmaktadır. Suriyeli nüfusun büyük bir kısmının kalıcı nüfus olarak görülmesi göç politikalarının bu yaklaşım doğrultusunda şekillendirilmesinin de yolunu açmaktadır.

Ancak öncelikle çözüm üretilebilmesi için ise bahsi geçen durumu derinlemesine anlayabilmek ve güvenilir verilere ulaşabilmek önem arz etmektedir. Bu nedenle bu çalışmalar sorunları daha görünür hale getirdiği için çözüm önerilerinin gerçekleştirilmesine de katkı sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

Alptekin, K., Akarçay Ulutaş, D., Ustabaşı Gündüz, D., Akın Altıncı, E. (2018). Geçici koruma altındaki Suriyelilerin hukuki statüleri ile kayıt ve kimlik işlemleri üzerine genel bir değerlendirme. <https://sosyalhizmetkongresi2018.aydin.edu.tr/wp-content/uploads/2019/07/sosyal-hizmet-kongresi-2018-multeciler-sosyal-hizmet.pdf> Erişim Tarihi: 20 Kasım 2020.

Apak, H. (2015). Suriyeli göçmenlerin gelecek beklentileri: Mardin örneği. *Birey ve Toplum*, 9, 125-142.

Artan, T., Arıcı, A. (2017). İstanbul'da yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyelilere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının değerlendirilmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1(1), 1-21.

Atasü-Topcuoğlu, R. (2014). Hayatı değiştirmek için yola çıkanlar-yola çıkınca değişen hayatlar: bir müracaatçı grubu olarak göçmen çocuklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 1, 89-108.

Aydin, H., Kaya, Y. (2019). Education for Syrian refugees: The new global issue facing teachers and principals in Turkey. *A Journal of the American Educational Studies Association*, 55(1), 46-71.

Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *DEUHFED*, 9(1), 23-28.

- Buz, S. (2018). Türkiye’de sığınmacı ve mültecilerin toplumsal kabulü ve sosyal uyumu. <https://sosyalhizmetkongresi2018.aydin.edu.tr/wp-content/uploads/2019/07/sosyal-hizmet-kongresi-2018-multeciler-sosyal-hizmet.pdf> Erişim Tarihi: 20 Kasım 2020.
- Buz, S., Uslu, B. (2019). Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli bireylerin mesleki eğitimi ve istihdamı: Toplumla sosyal hizmet saha örneği. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(1), 41-54.
- Convention on the Rights of the Child. (1989). <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx> Erişim Tarihi: 10 Aralık 2020.
- Çelik, Ç., İçduygu, A. (2018). Schools and refugee children: The case of Syrians in Turkey. International Migration, 57(2), 253-267.
- Çetin, İ. (2016). Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların sosyal ve kültürel entegrasyonu. Sosyoloji Dergisi, 34, 197-222.
- Derince, D. (2019). Suriyeli mülteci çocuklar özelinde: savaş mağduru çocuklar ve çocuk sağlığı sorunları. Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi, 1(1), 57-70.
- Dolapcioglu, S., Bolat, Y. (2019). The education issues of Syrian students under temporary protection status. Research in Education, 0(0), 1–17.
- Duman, N., Snoubar, Y. (2016). Problems faced by refugee children and social work practices. current topics in social sciences. St. Kliment Ohridski University Press.
- Duman, N., Snoubar, Y. (2017). Role of social work in the integrating refugee and immigrant children into Turkish Schools. European Journal of Social Sciences Education and Research, 4(4), 334-344.
- Düzel, B., Alış, S. (2018). Düzensiz göçle gelen Suriyeli mülteci çocuklar bağlamında Türkiye’de refakatsiz göçmen çocukların durumu ve başlıca risklerin değerlendirilmesi. Asia Minor Studies- International Journal of Social Sciences, 6(AGP Özel Sayısı), 258-274.
- Emin, M.N. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: Temel eğitim politikaları. İstanbul: SETA Yayınları.

Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY). (2014).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> Erişim Tarihi: 08 Ekim 2020.

Genel Karaosmanoğlu, S. (2016). Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye gelişi sonrası çocuk sömürsünün farklı yüzleri. Türkiye'de çocuk işçiliği sorunu: Suriye'den gelen mülteciler sonrası mevcut durum ve çözüm önerileri. İstanbul: Hayata Destek Derneği Yayınları.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) (2021) Geçici Koruma Güncel Veriler.

<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 15 Şubat 2021.

Gökçek Karaca, N. (2019). Sığınmacı ve göçmenlerle sağlık alanında sosyal hizmet.

Yaylacı, F. G. (Ed.), Kuramsal ve uygulama boyutları ile Türkiye'de sığınmacı, mülteci ve göçmenlerle sosyal hizmetler (ss. 65-81). Transnational Press London.

Güneş, G. (2012). Çocuk hakları açısından Türkiye'deki sığınmacı çocuklar: Çeçen çocukları örneği (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yalova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.

Güzel, B. (2019). Sığınmacılara yönelik sosyal hizmet uygulamalarında uzmanların sahip olmaları beklenen yeterlilikler. Yaylacı, F. G. (Ed.), Kuramsal ve uygulama boyutları ile Türkiye'de sığınmacı, mülteci ve göçmenlerle sosyal hizmetler (ss. 193-203). Transnational Press London.

İçağasioğlu Çoban, A., Turşucu, A.D. (2018). Geleceği inşa etmek: uyum, bütünleşme, kültürleşme Suriyeli mülteciler örneğinde kavramsal bir tartışma.

<https://sosyalhizmetkongresi2018.aydin.edu.tr/wp-content/uploads/2019/07/sosyal-hizmet-kongresi-2018-multeciler-sosyal-hizmet.pdf> Erişim Tarihi: 20 Kasım 2020.

Kümbetoğlu, B. (2005). Sosyolojide ve Antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Lotfi, S., Çelik Gümüş, G. (2019). Ekonomi ve çalışma yaşamı bağlamında sığınmacı ve göçmenlerle sosyal hizmet. Yaylacı, F. G. (Ed.), Kuramsal ve uygulama boyutları ile Türkiye'de sığınmacı, mülteci ve göçmenlerle sosyal hizmetler. Transnational Press London.

- Polat, G. (2007). İç göçün çocuk ruh sağlığına etkisi ve sosyal hizmet müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(1), 89-106.
- Samsun, N., Mebrek, H. (2018). Suriyeli mülteci öğrencilerin gelecek beklentileri ve bunu etkileyen faktörler nitel saha araştırması. *Journal of Law*, 2(2), 37-78.
- Terziev, V. (2019). Conceptual framework of social adaptation. *Proceedings of INTCESS 2019- 6th International Conference on Education and Social Sciences*. Dubai, U.A.E. ISBN: 978-605-82433-5-4.
- T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2017). Türkiye'deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması. <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari> Erişim Tarihi: 22 Kasım 2020.
- UNICEF. (2017). Türkiye – UNICEF Ülke İşbirliği Programı 2016-2020 Yıllık Raporu. <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/t%C3%BCrkiye-unicef-%C3%BCİke-i%C5%9Fbirli%C4%9Fi-programi-2016-2020> Erişim Tarihi: 15 Kasım 2020.
- UNICEF. (2019). Turkey Humanitarian Situation Report. <https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF%20Turkey%20Humanitarian%20Situation%20Report%20Mid-Year%202019.pdf> Erişim Tarihi: 10 Aralık 2020.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK). (2013). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> Erişim Tarihi 08 Ekim 2020.
- Yaylacı, A.F. (2019). Sığınmacı ve göçmenlerin eğitim süreçlerinde sosyal hizmet. Yaylacı, F. G. (Ed.), *Kuramsal ve uygulama boyutları ile Türkiye'de sığınmacı, mülteci ve göçmenlerle sosyal hizmetler* (ss. 113-126). Transnational Press London.
- Yeşilkayalı, E., Meydan, S. (2017). Bir ortaokul özelinde okul sosyal hizmeti ihtiyacının belirlenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(53), 206-221.
- Yıldırımalp, S., İslamoğlu, E., İyem, C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 107-126.
- Yohani, S. (2010). Nurturing hope in refugee children during early years of post-war adjustment. *Children and Youth Services Review*, 32(6), 865–873.

Sayra LOTFİ, Selda MEYDAN, Nazire YÜKSEK

Zubaroglu Yanardağ, M., Yanardağ, U., Avcı, Ö. (2020). Improvements which effect migration policies in the European union and Turkey and a discussion of social work as a profession. *Arc Health Sci Res*, 7(1), 95-103.